

Metoderapport til SKUP

Dokumentarfilmen

"Et lite stykke Norge"
(Det uskyldige Norge, del 1)

Innsendt av:

Erling Borgen, produsent og manusforfatter
Tarjei Leer-Salvesen, hovedresearcher

I det nedenstående følger inndelingene SKUPs skjema for metoderapporter.

2.

Et lite stykke Norge er en dokumentarfilm på 50 minutter. Den hadde sin første offentlige kringkasting på TV2 klokken 2000 den 9. mai 2006. Den ble deretter vist på TV2 den 4. juni og er også vist på en rekke festivaler og arrangementer, i tillegg til at den nå distribueres som DVD. Den er til sammen sett av 364 000 mennesker.

3.

De hovedansvarlige bak filmen er Erling Borgen og Tarjei Leer-Salvesen

Erling Borgen var filmens produsent, regissør og manusforfatter.

Tarjei Leer-Salvesen var ansvarlig for researchen bak filmen.

4.

Filmene er laget av TV-stiftelsen INNSIKT, Elisenbergveien 5, 0265 Oslo.

Tlf 22553830 (INNSIKT)

Den er finansiert av Fritt Ord, Norsk Filmfond, TV2 og INNSIKT selv i form av arbeidskreditter.

5.

Kontaktpunkter:

Erling Borgen, Mt 95065101, epost e-borgen@online.no

Tarjei Leer-Salvesen, Mt 92429935, epost tarjeils@start.no

6.

Redegjørelse for arbeidet

a) Når og hvordan kom arbeidet i gang, hva var ideen som startet det hele?

Arbeidet med filmen og arbeidet med sakene starter ikke helt på likt. Men kort fortalt startet arbeidet med filmen sommeren 2004. Da ba INNSIKT, v/Erling Borgen om støtte fra Norsk Filmfond til å utvikle en dokumentarfilmtrilogi med arbeidstittelen, "Det Uskyldige Norge". Slik støtte ble bevilget.

Det skapte økonomisk mulighet til å gå i gang med den innledende researchen. Etter seks måneders arbeid, leverte vi inn søknader til Norsk Filmfond, Fritt Ord og NRK om støtte til å lage serien, der innholdet i første del, "Et lite stykke Norge", ble beskrevet slik:

"Fredsnasjonen Norge tjener milliarder på våpensalg. I følge FN er Norge verdens sjette største våpenprodusent. Norge solgte våpen for tre milliarder kroner i fjor. Det er bare USA, Canada, Storbritannia, Italia og Frankrike som hadde større eksport av tanks, våpen og ammunisjon enn Norge i fjor. Den norske våpeneksporten er tredoblet på to år etter terror-aksjonene 11. september.

* Norge har to statlige våpenfabrikker, som samarbeider med verdens største våpengiganter. De norske produktene brukes i dag i kriger i Irak, Iran og i flere konfliktområder. De norske våpenfabrikkene deltar i våpenmesser over hele verden for å selge sine produkter.

* I løpet av de siste fem årene har Norge deltatt i tre konflikter med egne militære styrker: i Kosovo, i Afghanistan og i Irak. Hvordan kontrolleres de norske våpenfabrikkenes virksomhet? Selger vi våpen til land som bryter menneskelige rettigheter i strid med norske våpenbestemmelser – og i strid med folkeretten? Hvorfor nekter fabrikkenes ledelse å svare på spørsmål om sin virksomhet – eller delta i debatt om det de produserer og eksporterer?”

Både Filmfondet, NRK og Fritt Ord støttet dette prosjektet.

På dette tidspunktet arbeidet Tarjei i Klassekampen og dekket blant annet Norges rolle i Irak og Afghanistan, samt norsk våpeneksport der. Noen av ideene hans til saker var arbeidskrevende og vanskelige å finne tid til i arbeidet i redaksjonen der. Da Tarjei dekket arbeidet med statsbudsjettet om høsten i 2003, kom han over en liten inntektsført post i forsvarsbudsjettet som omhandlet et utlån av en avansert radar til britiske styrker i Irak. Norge innkasserte 17 millioner kroner på en krig vi ikke deltok i. Hva var historien bak dette? Der og da ble det kun en ørliten artikkel om radarutlånet og de 17 millionene, men denne lille inntektsposten i forsvarsbudsjettet hadde vekket en interesse for å finne ut mer. Hvor mye hadde Norge egentlige bidratt med i angrepet på Irak?

På ulike måter jobbet Tarjei videre med disse spørsmålene og publiserte litt av stoffet i Klassekampen, frem til Erling ringte i juni 2005 og spurte om det var mulig å ta permisjon for å lage film. Fra sommeren 2005 startet arbeidet intensivt med å gå videre med de beste saks-ideene og komme i gang med produksjon av filmen. Det ble laget et team bestående av ytterligere to personer som jobbet deler av tiden med dette prosjektet, samt at vi i et tilfelle gjorde bruk av en frilans-reporter til en av reportasjene.

b)

Hva var den sentrale problemstilling ved starten av prosjektet?

I det opprinnelige prospektet for filmen var det et ønske om å belyse nye sider ved Norges rolle i både Kosovo, Afghanistan og Irak, samt å diskutere om en del sider ved norsk våpeneksport er i strid med det gjeldende regelverket.

c)

Ble problemstillingen endret underveis? I så fall, hvorfor og hvordan?

Problemstillingen ble endret, ja. For det første konsentrerte vi oss mest om Irak-krigen. Vi hadde flest av de gode egne ideene våre knyttet til denne, og mente det

ville bli lettere å lage en slags rød tråd gjennom filmens flere saker dersom vi konsentrerte oss mest om dette. Vi kuttet ut Kosovo av samme grunn.

Etter hvert viste det seg også at vi hadde flere gode nyhetssaker om både norske våpenprodusenter og norske militære tjenesteleverandører. Vi hadde underveis gjort opptak og intervjuer for mer diskursive innslag i filmen, med advokater og forskere som mente ulike ting om hvor vidt våre funn avdekket regelbrudd eller ikke. Vi bestemte oss for å droppe disse innslagene for heller å la seerne få et bedre innblikk i hva sakene bestod i rent faktisk. Vi kom også frem til at det ikke var filmens oppgave å ta stilling til hva som var juridisk rett eller galt, men at dette isteden kunne bli diskutert i det offentlige rom.

Av de segmentene som etterhvert utkrystalliserte seg i filmen og som vi jobbet mye med, bør det også nevnes at vi droppet ett så sent som i februar 2006. Det var et segment om bedriften Nammo på Raufoss. Det var da gjort opptak med konsernsjef Edgar Fosheim og forberedt et omfattende materiale om denne bedriften. Men når vi gjorde slutt-evalueringer av stoffet vi satt med, vurderte vi at akkurat denne saken bestod av til dels gammelt nytt, og til dels påstander som var versert rundt Nammo i våpeneksport-debatten som vi ikke kunne stå inne for dokumentasjonen rundt. Vi droppet hele Nammo-segmentet og gav i stedet bedre plass til andre saker vi hadde forberedt.

Resultatet ble en film som i større grad ble preget av avsløringer og mindre av diskursive analyser enn hva som opprinnelig var planlagt. Og vi er godt fornøyd med det i etterkant.

d)

Beskrivelse av organiseringen av arbeidet, metodebruk, kildebruk, problem underveis mv. (vi krever ikke at du røper eventuelle kilder som er lovet kildevern!)

Segment 1:

Kampen mot terror (historien om de norske minerydderne på basene Bagram og Kandahar, og hva som foregår på disse basene)

Dette segmentet fokuserer først og fremst på én del av Norges krigsinnsats i Afghanistan, og det er tilstedeværelsen på de amerikansk-kontrollerte militærbasene i Bagram og Kandahar. Det er ved disse basene Norge har ryddet mesteparten av minene Norge har fått fjernet i landet, selv om mineryddingen dels har blitt fremstilt som en humanitær jobb. Ved de samme basene foregår grove menneskerettighetsbrudd, som de norske styrkene overraskende påstår de ikke kjenner til.

Vi reiste til Afghanistan i november 2005. På forhånd hadde vi snakket med flere kilder i det militære minerydder-miljøet og andre soldater som hadde tjenestegjort i Afghanistan. Det som slo oss, var en mangel på sammenheng mellom det faktiske innholdet i deler av mineryddernes oppdrag, og det som forsvarsminister Kristin Krohn Devold hadde fremstilt som en humanitær operasjon. Vi fikk høre om miner som med overlegg ble liggende igjen som beskyttelse rundt militære baser, og vi fikk

høre om nærhet til et omstridt fengsel der USA anklages for tortur og ulovlig fangeinternering.

I dette segmentet av filmen intervjues legen Marco Garatti ved Emergency-sykehuset for krigsskadde i Kabul, øverstkommanderende for de norske styrkene i Afghanistan, Tor Rune Raabye, advokat Clive Stafford Smith som representerer en rekke fanger fra Guantanamo- og Bagram-fengslene, Per Nergaard i Norsk Folkehjelps mineseksjon, samt Dr Sima Samar som leder Afghanistan Independent Human Rights Commission. Her figurerer også to fanger som har sittet i Guantanamo- og Bagram-fengslene. Begge disse fangene er intervjuet ikke av oss, men av Amnesty International. Vi har imidlertid hatt mulighet til å sjekke deres vitnesbyrd ved hjelp av advokaten deres, og den ene av dem har utgitt bok om sine opplevelser.

Opprinnelig hadde vi planlagt å gjøre egne intervjuer med noen av de tidligere Bagram-fangene i en mindre by i Afghanistan. De opptakene ble avlyst i siste liten på sterk anbefaling fra etterretningsansvarlig for de norske styrkene i Afghanistan, etter en del bombeangrep i området like i forkant. Vi mente imidlertid at det var dekkende og troverdig det materialet vi fikk fra Amnesty og gjorde noe bruk av.

Dr Marco Garatti oppsøkte vi den 10. november på hans sykehus. Vi forklarte hva slags film vi lager og bad om å få intervju ham dagen etter. Ved å komme tilbake dagen etter, ville vi kunne gi ham tid til å forberede sine pasienter på opptakene vi skulle gjøre, og skjerme pasienter som ikke ville filmes. Intervjuet ble gjennomført som avtalt den 11. november på hans sykehus. Han fortalt oss mye om dagens mineproblemer i landet, og om hvor viktig det er at minerydderne har humanitære prioriteter, og ikke lar miner ligge på grunn av militære prioriteringer. Han fortalte oss også en del om problemet med blindgjengere etter klasebomber i landet.

Afghanistan Independent Human Rights Commission (AIHRC) hadde vi en omfattende kontakt med i forkant av besøket i Afghanistan. Vi intervjuet Dr Sima Samar den 10. november. AIHRC oppsummerte situasjonen i Bagram-fengselet for oss, og bekreftet at de hadde fått mange og grove rapporter om overgrep mot fangene der. Kommisjonen har blitt nektet adgang til fengselet, selv om de er en offisiell afghansk institusjon og dette fengselet ligger på afghansk territorium.

Samar mente det ville være fint om Norge og andre land ville si ifra om dette til USA og bidra til å legge press på å åpne dette fengselet for innsyn. Da filmen vår ble vist, reiste en delegasjon med statssekretærer fra SMK, JD, FD og UD til Afghanistan. De møtte Sima Samar og hun gjentok sin oppfordring. Nå i ettertid har Norge eksplisitt tatt dette spørsmålet opp med amerikanske myndigheter.

Clive Stafford Smith ble intervjuet på sin hjemmelige adresse i London. Han gav et intervju om både sin advokatrolle og vi bad ham kommentere Aker Kværners rolle på Guantanamo (segment 3) og forholdene på Bagram-fengselet. Han viste oss egne bilder, omfattende rapporter om fangenenes avhør, deres helsesituasjon og hvordan sakene deres står nå. Smith mener at Bagram-fengselet er enda verre enn det mer berømte/berykede fengselet på Guantanamo, og fortalte at flere av hans klienter har vært begge steder.

Tor Rune Raabye, som på dette tidspunktet var øverstkommanderende for både de norske ISAF-styrkene og spesialsoldatene Norge hadde avgitt til Operation Enduring Freedom, gav et intervju etter forhåndsavtale i ISAF-leiren Camp Invictia utenfor Kabul. Dette med tilstedeværelse fra presseoffiser Knut Grandhagen. De uttrykte tilfredshet etter intervjuet og mente seg fair behandlet. Grandhagen fikk også en forhåndsvisning av hvordan vi klippet dette intervjuet og hadde ingen innsigelser. Men det oppsiktsvekkende Raabye sier, er at han som øverstkommanderende også for de av de norske styrkene som har tjenestegjort på Bagram, ikke har noen kjennskap til påstandene om overgrep der.

Per Nergaard i Norsk Folkehjelp ble intervjuet i Norsk Folkehjelps lokaler i Oslo i desember. Han kommenterte spesielt rollen de norske militære minerydnerne i Operation enduring Freedom hadde på Bagram- og Kandahar-basene, og mente det ikke kunne sies å være noen som helst humanitær effekt av det som ble gjort. Han gikk så langt som å si at Norges bruk av Bagram-basen kan være i strid med den internasjonale minekonvensjonen, som forplikter land til å rydde miner, og ikke åpner for å søke beskyttelse bak dem. Han bad etterpå om å få se hvordan intervjuet var klippet og hadde ingen innsigelser.

Vi gjorde også tilleggsintervjuer i Afghanistan med andre personer som kommenterte hvordan Norges rolle i forhold til Bagram-spørsmålet har vært. Disse gav oss klart tro på vår fremstilling av saken, men vi valgte ikke benytte dem i filmen av plasshensyn.

Til dette segmentet i filmen har vi benyttet oss av omfattende søk i elektronisk postjournal (EPJ). Vi har dessuten hatt samtaler med soldater som har vært på Bagram-basen for å få bekreftet vår historie. Ingen av disse soldatene kunne, eller ville, la seg intervjuet til bruk i filmen. Vi har forsøkt å få tillatelse til selv å filme på Bagram-basen, men blitt nektet dette av det amerikanske forsvaret. Videre har vi gjennomgått en rekke stortingsdebatter, offisielle redegjørelser om Norges styrkebidrag i Afghanistan og pressemeldinger og nyheter fra forsvaret og Forsvarsdepartementet.

Segment 2:

Våpenfrakten (historien om Wilh. Wilhelmsens fraktoppdrag til Irak-krigen og hvordan skipene ble eskortert av Sjøforsvaret)

Det er to sentrale spørsmål i dette segmentet av filmen. Det ene handler om norske rederi-interessers rolle i støtteoperasjonene for invasjonen av Irak. Det andre handler om Sjøforsvarets rolle.

Vi har i filmen konsentrert oss om rederiet Wilh. Wilhelmsen, eller rettere sagt om ARC, som er et amerikansk-registrert datterselskap eid 50% av Wilh Wilhelmsen og 50% av svenske Wallenius. Når det gjelder den private frakten av militært utstyr, er det en rekke gode kilder innen ulike amerikanske myndigheter. Vi brukte det amerikanske transportdepartementet, den amerikanske marinen og bransjeforeningene for rederier med militære fraktoppdrag som informasjonskilder. Vi kontaktet også rederiet ARC og selvsagt Wilh. Wilhelmsen. ARC hadde fjernet en del av den tidligere publiserte relevante informasjonen fra sine nettsider.

Dette fant vi frem igjen ved å benytte et dataprogram som kalles "The WayBack Machine" som hjelper med å søke frem tidligere versjoner av navngitte nettsider.

Wilh. Wilhelmsens konsernsjef Ingar Skaug stilte opp til intervju.

Vi måtte gå med på at Wilh. Wilhelmsen gjorde opptak av oss i arbeid, og rederiet filmet selv hele intervjusekvensen vi gjorde med Skaug. De bad også om å få se hvordan denne sekvensen av filmen ble klippet, med sikte på å korrigere feil, i forkant av publisering av vår dokumentar. Denne visningen avholdt vi 13. februar. Etter dette gjorde vi en liten justering i vårt manus i forståelse med Wilh. Wilhelmsen.

Vi spør nemlig Skaug om det var bevæpnede amerikanske vakter om bord på skipene, noe han benekter. Deretter viser vi et fotografi av amerikanske soldater fra Nasjonalgarden på brua på M/S FAUST. Bildet har vi fra det amerikanske forsvarets bildebase. Det er tatt av en navngitt amerikansk offiser den 12. mai 2003. Omstendighetene rundt bildet og navnene på de avbildede er kjent. Da Skaug fikk sjekket saken nærmere, oppdaget han at han hadde blitt feilinformert av sitt amerikanske datterselskap, og vi lar ham opplyse om dette i den endrede utgaven av filmen.

Det andre spørsmålet var langt mer vrient å få svar på. Spilte det norske Sjøforsvaret en støtterolle i denne fraktooperasjonen? I så fall ville de ha spilt en rolle i en støtteoperasjon for angrepet på Irak.

Vi konsulterte en rekke politikere som satt i Stortingets utvidede utenrikskomité i de aktuelle månedene i 2003. Samtlige bekreftet at de i alle fall aldri hadde blitt informert om noe slikt. Forsvarsminister Kristin Krohn Devold ville ikke snakke med oss.

Fra både NRK og Forsvarets Mediesenter fikk vi bildemateriale fra 21. MTB skvadrons eskorteopdrag i Middelhavet, som ble vedtatt et par dager før Irak-krigen brøt ut og pågikk fra april til oktober 2003. Nærmere om dette i punkt 8, men i Forsvarets egne opptak fant vi bilder som knyttet ARC og Sjøforsvaret sammen.

Det gjorde oss nysgjerrige. Vi visste at «Faust» fra ARC fraktet militært materiell til irak-krigen fra arbeidet med ARC. Er det tilfeldig at Sjøforsvaret viser frem et slikt skip i en instruksjonsfilm, eller er dette et normalt oppdrag? Vi begynte et nitidig arbeid med å pleie kilder på flere nivåer i Sjøforsvaret som kunne gi svar på dette, og stilte spørsmål til Natos sjøkommando i Napoli og til allierte land om dette.

Intervjuobjektene i dette segmentet er konsernsjef Ingar Skaug i Wilh. Wilhelmsen, samt kommandørkaptein og tidligere sjef for 21. MTB skvadrons oppdrag i Gibraltar, Geir Finseth. Vi gjorde dessuten et støtte-intervju med sjefen for de danske skipene som stod under norsk kommando i Middelhavet, Lars Holbæk. Vi valgte å ikke benytte dette siste intervjuet da det hadde enkelte tekniske svakheter i opptaket, men Holbæk går langt i å bekrefte vår historie. Det gjorde også de anonyme bakgrunnskildene våre i Sjøforsvaret. De sier hovedtyngden av skipene som ble eskortert hadde militært materiell ombord selv om de var sivile frakteskip.

Active Endeavour er en større og omfattende operasjon i Middelhavet. Men eskorteoperasjonen som vi konsentrerer oss om i filmen var mye mer avgrenset. Den startet straks før angrepet på Irak og varte til mindre enn et år etter. Våre kilder sier behovet

avtok i takt med at det meste som skulle til Irak av tyngre materiell var kommet på plass da.

Geir Finseth ble intervjuet på Akershus Festning under oppsyn av presseoffiser og kommandørkaptein Jan Kjetil Steine. Han var grundig briefet på forhånd om hva vi var interessert i å spørre ham om, gjennom flere telefonsamtaler og et eget møte der han også briefet oss nærmere om operasjonen han hadde ledet. Finseth og Steine bad om å få hvordan dette intervjuet var klippet og hvordan Sjøforsvaret blir fremstilt. De fikk en slik visning den 13. februar, og konstaterte at de ikke trengte å be om noen forandringer.

En siste person figurerer i dette segmentet, og det er skipssjef Bård Eriksen. Han uttaler seg til en fotograf og en journalist fra Forsvarets Mediesenter, som lagde en slags reklame-reportasje til bruk i rekruttering av nye frivillige til internasjonale operasjoner. Vi har fått Forsvarets Mediesenters tillatelse i form av en kontrakt til å benytte dette og andre opptak de har gjort av denne operasjonen.

Bård Eriksen ble varslet på forhånd gjennom Jan Kjetil Steine om at han kom til å figurere i filmen.

Til dette segmentet har vi benyttet oss av en rekke søk i elektronisk postjournal (EPJ), amerikanske aviser, Nato-dokumenter, gamle pressemeldinger fra Forsvaret og gjennomlesning av stortingsdebatter, i tillegg til nevnte dataverktøy og kontakt med selskapet og Sjøforsvaret.

Vi har forsøkt å benytte oss av de forskjellene som finnes i informasjonsflyten rundt denne operasjonen i Norge og Danmark, ettersom landene hadde ulikt syn på irak-krigen, og vi har sjekket saken med høytstående kilder i Sjøforsvaret som bekrefter historien vår og med en rekke politikere som var sentrale i behandlingen av Irak-krigen i Stortinget den gang.

Segment 3:

Om å knekke nøtter (om Aker Kværner på Guantanamo og Kværner Eurekas involvering i klasevåpen)

Det er to historier i filmen om Aker Kværner. Den ene omhandler virksomheten på den omstridte amerikanske militærbasen Guantanamo på Cuba, og i filmen vår kommer det frem at denne har vært mer omfattende og tettere knyttet til fengselet enn det som tidligere har vært kjent. Den andre saken dreier seg om Kværner Eurekas virksomhet på Tranby frem til nedleggelsen vinteren 2006.

Når det gjelder de viktigste kildene i Guantanamo-segmentet, foruten intervjuobjektene, kan det nevnes at vi har gjort omfattende bruk av elektronisk postjournal (EPJ) og amerikanske lister over offentlige kontraktstildelinger. Vi har også hatt tilgang til korrespondansen mellom Aker Kværner og UD's kontaktpunkt for OECD-retningslinjene. Det var først og fremst via skriftlige amerikanske kilder vi fikk håndfast informasjon om kontraktsverdier, selv om dette i ettertid ble bekreftet av Aker Kværner. Noe av bildematerialet i dette segmentet er hentet fra en TV2-nyhetsreportasje der to offiserer som tjenestegjør på basen fortalte TV2s reporter som Aker Kværners oppgaver.

Aker Kværner ville ikke stille til intervju. Vi spurte dem en rekke ganger og oversendte en mengde spørsmål til dem. Heller ikke Kjell Inge Røkke ønsket å la seg intervju, i egenskap av å være konsernets største eier. Aker Kværner besvarte imidlertid de fleste spørsmålene våre skriftlig. Og representanter for selskapet fikk se det ferdige segmentet som omhandlet selskapet, før den ble vist på tv. Heller ikke etter denne visningen ville de la seg intervju til filmen.

Det som er nytt for seerne i dette segmentet av filmen, er at omfanget av Aker Kværners virksomhet knyttet opp mot det omstridte fengselet har vært mer overveldende enn folk flest tror. Dette belegger vi med opplysningene vi har funnet i amerikanske oversikter over offentlige kontraktstildelinger, med TV2s intervjuer med militært ansatte på basen, med Aker Kværners egen informasjon, med den tilgangen vi har hatt på dokumentasjonen som kom frem da OECD-kontaktpunktet for multinasjonale selskaper behandlet ForUMs klage mot Aker Kværner og skildringene fra fangenes advokat, som har besøkt stedet og selv sett sporene etter Aker Kværners virksomhet.

I klasebombe-segmentet av filmen, viser vi hvordan Kværner Eureka lagde de viktigste delene av et våpensystem som ble brukt til å avfyre klasebomber under Irak-krigen.

Vi intervjuer Salam Ismael i London, som leder en forening for yngre irakiske leger og som har gjort et omfattende arbeid i Irak i tiden etter det amerikansk-britiske angrepet.

Men for å finne dokumentasjonen som knyttet produksjonen på Tranby til Irak-krigen, måtte vi til London. Vi brukte en del tid på verdens største våpenmesse, DSEi, for å gjøre oss kjent med viktige aktører i handelen med en del store og omstridte våpensystemer.

For anledningen beordret Erling Tarjei til å kjøpe sin første heldress. Den fant Tarjei på UFF og gav en femtilapp for, men den var stripete og blå og passet godt for anledningen om å se sånn passe formell ut på en britisk handelsmesse.

Våpensystemet vi var på jakt etter heter Multiple Launch Rocket System (MLRS) og lages av Lockheed Martin. Vi fant noen av de systemansvarlige i Lockheed Martin og de bekreftet for oss omfanget av Kværner Eureka leveranser og forklart forskjellen på de tre ulike typene MLRS-teknologi, samt hvilken type av disse tre som Kværner Eureka ble eneleverandør til. Det finnes nemlig en lett utgave (HIMARS), en tung utgave som blant annet Norge har kjøpt inn (M270) og en oppgradert versjon av denne (M270A1).

Det fiffige er at da Norge kjøpte MLRS M270 i sin tid, fikk Kværner Eureka en avtale om å lage viktige deler til MLRS-systemet. Men det få var klar over, er at de ikke produserte delene til det norske systemet. I stedet solgte USA til Norge en modell som de selv var i ferd med å fase ut, og så benyttet USA seg av delene fra Norge til å lage den oppgraderte versjonen som de skulle ha for seg selv.

Amerikansk våpenindustri har begrepet "combat proven" som sitt viktigste salgsargument. Vi brukte derfor først kreftene våre på å finne ut om Kværner Eureka virkelig var eneleverandør til denne ene versjonen av MLRS-systemet, og fikk bekreftet det. Bekreftelsen ble gjentatt skriftlig. Deretter spurte vi om systemet virkelig var brukt i kamp, og fikk bekreftet at det var brukt i Irak. Systemets standardammunisjon er klasevåpen, og Irak-krigen var første gang i historien at bakkeavfyrte klasevåpen i seriøse studier ble utpekt som det våpenet som tok flest sivile liv. MLRS var, ved siden av såkalt cargoammunisjon, den foretrukne plattformen for slike våpen i Irak i 2003.

Da Aker Kværner overprøvde Kværner Eureka's beslutning om å la oss filme i produksjonshallen på Tranby, henvendte vi oss til Lockheed Martin. Selskapet gav oss tillatelse til å benytte deres bildemateriale som illusrasjoner til dette segmentet i filmen vår.

Den amerikanske organisasjonen Human Rights Watch har vi støttet oss på som bakgrunnsinformasjon i dette segmentet. De gjorde en omfattende felt-undersøkelse i Irak like etter invasjonen i 2003 og dokumenterte med egne funn samt intervjuer av både amerikanske offiserer og lokalbefolkning hva slags våpen som var skutt fra hvilke plattformer. Deres rapport, og deres researcher i kontakt med oss, bekrefter at MLRS-systemene som ble brukt avfyrte klasebomber. Dette stemmer godt med informasjonen Lockheed Martin også gir om våpensystemet.

Segment 4: 1500 bombemål i Irak

Hva betydde det at Forsvaret inntektsførte 17 millioner for utlån av en militær radar til britene i 2003? VG hadde publisert et kortfattet takkebrev fra Geoffrey Hoon om saken. Men hva slags militært system var egentlig dette? Hva visste regjeringen om hva utlånet skulle brukes til? Og hva slags nytte hadde britene av det i krigen?

Vi gjorde omfattende søk i elektronisk postjournal (EPJ), og foretok en gjennomgang av det vi har kunnet fremskaffe av informasjon om utvikling og testing av ARTHUR-radaren i fagmilitære publikasjoner. Vi har hatt en del kontakt med Ericsson underveis for å sjekke faktaopplysninger, men selskapet har avslått å gi noe intervju. De ville heller ikke la oss filme produksjonen, som er delt mellom Ericsson fasiliteter i Halden og Göteborg.

Radar-utlånet var godkjent av Kristin Krohn Devold, daværende forsvarsminister. Det i seg selv var pussig, ettersom det i utgangspunktet er utenriksdepartementet som har ansvaret ved våpeneksport. Vi antok at det forelå en del uoverenstemmelser mellom departementene i denne saken og rettet noen forespørsler til kilder der.

Vi har forsøkt å benytte oss av en del svenske kilder i denne saken, ved siden av de norske, ettersom ARTHUR er et svensk-norsk samarbeidsprosjekt. Blant annet ved den svenske artilleristutdanningen fant vi verdifull dokumentasjon i forbindelse av nye offiserer til artilleriregimentet i Sverige. Slik fant vi den første bekreftelsen på at det var servicepersonell med radarene til Irak, noe som var et kjernesporsmål i saken.

Den svenske regjeringen støttet i likhet med den norske ikke opp under invasjonen av Irak. Enten servicepersonellet var norsk eller svensk eller fra begge land, saken ville vekke hevede øyebryn uansett. Men det lyktes oss aldri å få bekreftet personellens identitet. Vi fikk imidlertid via Sverige bekreftet hvor mange radarer som var involvert (i alt fire norske og fire svenske) og vi lærte på denne måten hva som var ansvarsfordelingen i saken mellom Ericsson og de respektive lands myndigheter.

Vi gikk også gjennom arkivene til det anerkjente tidsskriftet Jane's Defense Weekly på jakt etter stoff om ARTHUR. Det stod ikke mye der, men av Jane's lærte vi at når Ericsson hadde startet arbeidet med å markedsføre ARTHUR for eksport til stater i Øst-Europa, så ble kamprapportene fra Irak-invasjonen benyttet som reklame.

I alt 1500 bombemål skal ha blitt plukket i i områdene rundt Basra som følge av de norske og svenske radarene. Ericsson ville ikke bekrefte eller avkrefte dette tallet for oss direkte. Vi kontaktet dermed Jane's-journalisten bak opplysningene og bad vedkommende dele kilden med oss. Kilden var som vi trodde i Ericsson Radar.

I dette segmentet er hovedintervjuobjektet artilleriinspektør Stein Erik Lauglo, øverste sjef for artillerivåpenet i Hæren. Han var grundig briefet på forhånd om innholdet i intervjuet og hva vi ville undersøke i denne saken til vår film. Intervjuet fant sted på Rena Leir 4. januar 2006. Lauglo bekrefter Hærens involvering i saken og forklarer hvordan det hele kom i stand. Han vurderer at de britiske invasjonsstyrkene hadde svært god bruk for radarene.

Ved siden av intervjuet med Lauglo, er det brevene mellom Geoffrey Hoon og Kristin Krohn Devold som utgjør det oppsiktsvekkende i dette segmentet. Brevet Krohn Devold skrev til Hoon er ikke tidligere offentliggjort, og vi måtte gå mange runder med Forsvarsdepartementet før de nedgraderte dette. Brevet er svært talende for forsvarsministerens holdninger til krigen.

Segment 5: Våpenkremmerne

Dette segmentet begynner med et besøk på verdens største våpenmesse, DSEi i London, i september 2005. Vi intervjuer noen av selgerne der og presenterer hva messen er for noe, før vi retter fokuset mot ett av selskapene som er tilstede, nemlig norske Kongsberg.

Poenget med dette segmentet i filmen er å dokumentere og løfte frem et eksempel på hvordan den fullt lovlig og i fullt dagslys bidrar til å eksponere Norge på slagmarken i en krig den norske regjeringen ikke støtter. Vi valgte oss ut et av Kongsbergs mestselgende produkter for tiden, en avansert våpenstasjon for det lette pansrede kjøretøyet Stryker. Våpenstasjonen er tungt sponset av norske offentlige midler, og utviklet av en liten suksessbedrift på Nøtterøy før den ble satt i industriell produksjon av Kongsberg Protech. USA og Australia har tatt den i bruk i stor stil i Irak.

Når man skal fortelle en slik historie, var det viktig for oss å finne et produkt med tung norsk involvering, og samtidig et produkt som det er mulig å følge gjennom alle

I leddene den skal gjennom før det havner på slagmarken. Det var mulig i dette tilfellet takket være et god kommunikasjon med nøkkelpersonell i bedriften General Dynamics Land Systems, som leverer Stryker-kjøretøyene til US Army. Vi hadde også kontakt med Stryker-bigadenes ledelse og US Armys informasjonsavdeling og dokumentaravdeling om dette. Videre har vi brevvekslet med Australias forsvarsminister Robert Hill, som har bekreftet for oss at Australia benytter Kongsbergs våpentårn i sine ASLAV-kjøretøy, som tjenestegjør i Irak.

Vi har også benyttet oss av meldings-systemet til Oslo Børs, og gått systematisk gjennom alle kontraktsnotisene fra Kongsberg som berører disse våpentårnene.

Vi har en kort, filmet samtale med Håkon Kyllingmark i Kongsberg-Gruppen på DSEi, men han ville ikke la seg intervju på messen, og lovet oss å stille opp på et senere tidspunkt, etter avtale. Vi hadde adgang til våpenmessen som akkrediterte journalister. Vi understreker at vi filmet åpent med vårt store tv-kamera og bar synlige akkrediterings-skilt med korrekte navn, og vi hadde opplyst arrangørene at vi var her for å lage en dokumentarfilm for NRK (som vi på det tidspunktet trodde vi laget filmen for), og at vi er et selvstendig produksjonsselskap.

Vi besøker også et mer spesialisert seminar i London i januar 2006 for lettpansrede kjøretøy, der Kongsberg og andre aktører møttes for å oppsummere erfaringene fra Irak. Her intervjues Colonel Fuller fra US Army, Project Manager for the Stryker Brigade Combat Team.

US Army's Colonel Fuller fikk vi tillatelse å intervju av US Armys Public Affairs kontor. De måtte før filmen bli vist godkjenne en "rough cut" av dette segmentet i programmet. Vi sendte dette segmentet med kurer til USA. Forsvarskontoret godkjente vår fremstilling av saken, og vi fikk godkjennelse og fikk dermed benytte US Armys bildemateriale også.

På seminaret nektet Kongsberg Defence å gi noe intervju.

Kort oppsummert har vi bare møtt ett problem i denne saken, og det er at Kongsberg har vært svært lite samarbeidsvillige. Kongsberg har i liten grad besvart våre henvendelser, og de har nektet å bidra til å oppklare enkle spørsmål vi har stilt dem underveis. Selskapet har også avskåret oss fra å filme hos Kitron som oppgraderte våpentårnene i et underleverandørforhold til Kongsberg, selv om Kitron-ledelsen var villige til i utgangspunktet. Til slutt i produksjonsprosessen fikk Kongsberg oss avskåret oss fra å motta videomateriell fra Stryker-kjøretøyenes hovedkontraktør General Dynamics Land Systems i USA som i utgangspunktet ville dele dette med oss.

Segment 6: Hellfire på Hurum

I dette segmentet viser vi hvordan norsk sprengstoff, via en komplisert verdikjede, finner veien til raketten i israelske kamphelikoptre, og sivile palestinere blir rakettenes mål.

Innledningsvis i researchen til denne filmen, leste vi gjennom noen omfattende oversikter over alle norske leverandører av forsvarsmateriell. De fleste skryter hemningsløst av hvilke militære programmer de er involvert i, i inn- og utland, bare publikasjonene i utgangspunktet er ment for andre folk i bransjen. Vi måtte også, når det gjaldt Dyno, forsøke å velge ut et våpensystem som er produsert i noenlunde stor skala, og der det er mulig å følge sprengstoffet fra Norge og helt frem til slagmarken.

Øynene våre festet seg ved stikkordet HELLFIRE. Det er Lockheed Martins mestselgende rakett. Det finnes tallrike rapporter på hvordan den har blitt brukt i kriger i nyere tid. Men hva er egentlig Dynos rolle i denne raketten?

Her fikk vi igjen brukt for kontaktene fra våpenmessen i London, for sjarmerende smil, blådress og akkrediteringskort. Vi intervjuer Doug Terell i Lockheed Martins Hellfire-program og skaffer oss også andre kontakter i selskapet. Selskapet opplyser at de kjøper samtlige av rakettmotorene fra et selskapet som heter Alliant Tech Systems (ATK). Vi får noen kontaktpersoner der, og prøver videre. ATK bekrefter at de kjøper RDX fra Dyno til Hellfire-raketten. Det har de gjort siden 1996. Både folk i Lockheed Martin og ATK sier til oss at Dyno er den suverent beste RDX-leverandøren og at de har benyttet Dynos sprengstoff i alle raketten siden Dyno ble med i programmet for ti år siden.

Vi har hatt en omfattende korrespondanse med Dyno, telefonisk og per brev og epost. Kontakten har vært vennlig og selskapet responderte på alle våre henvendelser, om enn ikke alltid med korrekt informasjon, og uten å ville stille opp til intervju. Dette har selskapet dels begrunnet med sine vanskelige situasjon der de er midt i omorganiseringer etter et eierskifte.

I et brev vi mottok 1. desember avviste Dyno at de fortsatt leverer komponenter til Hellfire.

5. desember skriver vi tilbake, og antyder at vi ikke er fornøyd med denne opplysningen. Vi har også en telefonsamtale med Brad Larson i Dyno om dette.

23. desember skriver vi rett ut til Dyno at Alliant (ATK) bekrefter opplysningene overfor oss og sier at vi ikke har latt oss overbevise av Dynos svar.

3. januar 2006 skriver Larson tilbake og beklager feilinformasjon rundt leveransene til Hellfire, og innrømmer at de har levert til dette rakettssystemet også nylig.

Lockheed Martin bekrefter i nokså stor utstrekning hvilke land som har kjøpt dette våpensystemet på hvilke tidspunkter, og vi har benyttet oss av en rekke internasjonale medier for å søke etter informasjon om kampsituasjoner der akkurat denne raketten blir benyttet. Vi har også funnet "contract notice"-dokumenter som

bekrefter Dynos store og langvarige rammeavtale til Hellfire-prosjektet, som ble inngått i 1996.

Vår utsendte medarbeider i Gaza i januar 2006 (frilanser Maren Sæbø) fikk dessuten som aller første journalist tilgang til å filme det palestinske politiets lager for oppsamlede våpen og spreng-elementer i Gaza. Her fant hun rester etter Hellfire-raketter, og vi har filmet disse som bevis på at dette våpenet faktisk brukes her. En rekke kilder i Gaza beretter om at israelske Apache-helikoptre bruker disse rakettene mot palestinske mål. Når det gjelder drapet på Sjeik Yassin, så holdt det israelske forsvaret briefinger i etterkant. Avisen Guardian og magasinet TIME rapporterte at det nettopp var Hellfire-raketter som hadde blitt avfyrt fra Apache-helikopteret som drepte Yassin.

Da Sæbø lagde reportasjen for oss i Gaza, oppsøkte hun en overlege ved sykehuset der som fortalte om sine erfaringer med Hellfire-angrep på skoler og privathjem. Hun intervjuet også en 13 år gammel gutt som mistet deler av familien sin og selv ble invalid i et angrep med en slik rakett.

ETTERTEKSTEN:

Vi har med en ettertekst før vi viser selve rulleteksten med krediteringer til folk som har bidratt i filmen. Denne etterteksten ligger det også mye arbeid bak. Vi har gjennomgått samtlige SKATTEFUNN-prosjekter og den informasjonen som er tilgjengelig om disse, samt at vi har gått gjennom statistikkene til NFR og NIFU-STEP og snakket med saksbehandlerne her om hvordan tallene skal tolkes.

Det utelatte segmentet: Nammo Raufoss og dum-dum-kulene

Som nevnt innledningsvis, jobbet vi lenge med et segment til denne filmen som omhandlet Nammo Raufoss sin produksjon, eksport og lisensproduksjon av 12,7 mm multipurpose ammunisjon, ofte omtalt som dum-dum-kuler.

Dette arbeidet tok mye tid for oss og omfattet blant annet en reportasjereise til Polen foruten mye og tidkrevende research, og omhandlet i hovedsak følgende problemstillinger:

Blir denne ammunisjonen virkelig brukt mot mennesker? (som er bakgrunnen for ICRC/Røde Kors sin kritikk mot ammunisjonen, jfr St. Petersburgerklæringen)
Havner ammunisjonen på avveie når den produseres på lisens i Malaysia?
Havner ammunisjonen på avveie når den produseres på lisens i Polen?
Er ammunisjonen i fritt salg på internett?

En rekke rapporter fra spesielt NorWatch og Nationen, men også informasjon vi fikk fra Fredsforskningsinstituttet Prio, har antydnet dette. Artikler som har blitt publisert i Norge før, har forsøkt å vise til amerikanske nettsteder der den omstridte ammunisjonen kan bestilles. Vi har forsøkt å etterprøve alt dette, og har ikke lyktes.

Vi har forsøkt å bestille den nevnte ammunisjonen via noen kjente nettsteder, men når vi virkelig viser vilje til å fullføre transaksjonene og hente ammunisjonen på en virkelig adresse i USA, så er det bare kopi ammunisjon som tilbys og ikke virkelig vare, slik det har vært antydnet i tidligere avisoppslag. Og det kan Nammo i Norge vanskelig kan lastes for.

Vi har også forsøkt å rette underhånden henvendelser til de aktuelle våpenfabrikkene i Polen og Malaysia for å teste disses vilje og evne til å selge den norske ammunisjonen videre til tvilsomme kunder. Ingen av fabrikkene viste en slik vilje. Den malaysiske fabrikkene viste faktisk at kontrollsystemet fungerer! De spurte hvem som var sluttbrukere av ammunisjonen vi antydnet ønske om, og sjekket saken før de kom tilbake og sa at dette ikke lot seg gjøre på grunn av politiske forhold i Norge.

Det første spørsmålet kan nok besvares positivt. Vi har hatt en omfattende korrespondanse med Pentagon og ansvarshavende for innstillingen om bruken av denne ammunisjonen da den amerikanske hærens generaladvokat vurderte lovligheten i å bruke den blant annet mot mennesker. De slår fast at den blir benyttet, og at det er lov i USAs øyne. Men dette er kjent fra før.

Vi intervjuet Nammos konsernsjef Edgar Fossheim om disse spørsmålene, men lot være å benytte intervjuet og kuttet ut hele segmentet fra filmen. Det som gjenstod, var til sist bare en repetisjon av ICRCs/Røde Kors sin kritikk, som har vært kjent i en årrekke. Ingen av de spektakulære historiene om Nammo-våpen på avveie har latt seg bekrefte.

7.

Hvor mye arbeidstid og eventuell fritid er brukt på prosjektet?

Løst anslått:

Erling Borgen har brukt 14 månedersverk på arbeidet med dokumentaren, fra den første research til den offentlige debatten om dokumentaren var over.

Tarjei Leer Salvesen brukte ca 4,5 månedersverk på dette prosjektet mens han arbeidet i Innsikt.

Prosjektkoordinator Eva Camerer arbeidet syv – åtte måneder på heltid med dokumentaren.

I tillegg har reseracher Magnus Borgen arbeidet to månedersverk.

8.

Spesielle erfaringer du vil nevne.

Vi hadde et par vanskeligheter i forbindelse med denne filmen som er verdt å nevne, og vi gjorde oss et par positive erfaringer som andre muligens kan ha glede av å benytte.

Intervjuobjekter som vek unna

Det viktigste av våre vanskelige opplevelser var at vi ønsket å intervju en lang rekke mennesker som ikke hadde noen som helst ønske om å samarbeide med oss. Hele

Bondevik II-regjeringens sikkerhetspolitiske utvalg ønsket vi å snakke med. Men ingen ville stille opp. Den eneste som i det hele tatt ville møte oss til en prat, var tidligere justisminister Odd-Einar Dørum, men han ville bare forklare oss ansikt til ansikt hvorfor han ikke ville la seg intervju. Han ville ikke en gang høre spørsmålene våre.

Vi ønsket også å intervju ledelsen i Aker Kværner, Aker Kværners hovedeier Kjell Inge Røkke, ledelsen i Dyno, ledelsen i Kongsberg Defense and Aerospace og ledelsen i Ericsson Radar, som alle takket nei. Nå stilte heldigvis en del andre kilder opp, og de som bør berømmes for å ha håndtert våre henvendelse på en spesielt proff måte er alle representantene vi kontaktet som jobber i Forsvaret på ulike måter.

Eksternt press og bråk med NRK

Noen av våre ønskede intervjuobjekter lagde problemer for oss mer direkte enn ved å la være å stille til intervju. Vi opplevde først at Aker Kværner henvendte seg direkte til kringkastingssjef NRK og kringkastingssjef, John Bernander, med kritikk av vårt arbeid. Vi ble aldri konfrontert med dette, men fikk høre om brevet en stund etter at NRK hadde besluttet å la være å vise filmen vår i mars 2005.

Det er i denne sammenheng nødvendig å rekapitulere noe av striden med NRK om filmen. Statskringkastningen fortalte oss i april at de ikke ønsket å vise "Et lite stykke Norge". Det kom både som et sjokk og som en stor overraskelse.

Først og fremst fordi mannen som var utpekt av NRK som vår kontraktspartner, Tore Tomter, regelmessig hadde fulgt prosessen nært og tett, ved blant annet å delta på våre redaksjonsmøter. Etter å ha sett tre ulike versjoner av filmen, sa han seg fornøyd med den og sa den kunne gå til lydletterarbeid.

Til tross for dette, bestemte NRK plutselig at dokumentaren måtte kvalitetssikres et annet sted i huset. Denne kvalitetssjekken ble gjort av NRKs faktasjef, Lars Kristiansen. Han skrev et 11 sider langt notat om filmen.. Den munnet ut i mer enn 90 spørsmål og kommentarer. NRKs Faktasjef, Lars Kristiansens hovedbegrunnelse for at NRK ikke kunne sende dokumentaren, var at den var i strid med Pressens Vær Varsom Plakat. I tillegg var den ubalansert, påsto han.

Samtidig som faktasjefen formulerte sine konklusjoner, undersøkte kringkastingssjef Bernander og faktasjef Lars Kristiansen for oss at "Næringslivets Sikkerhetsråd", der både politiets overvåkingstjeneste og den militære sikkerhetstjenesten er representert, også hadde sendt et brev til NRK om "Et lite stykke Norge".

I dette brevet het det at norske bedrifter "er redde for at enkeltpersoner kan komme til skade hvis programmet medfører aggressive reaksjoner fra enkelte miljøer".

Da Bergens Tidende offentliggjorde brevet fra Næringslivets Sikkerhetsråd, sa generalsekretær Per Edgar Kokkvold, at "det er uråd å oppfatte innholdet i dette brevet annleis enn som eit klart press mot NRK"

Vi ble sjokkert over å høre at våre kontraktspartnere og samarbeidspartnere i NRK satt med slike anklager mot filmen vår som en del av sitt beslutningsgrunn da de

vendte tommelen ned for å vise filmen vår, uten å konfrontere oss med dette og la oss svare på beskyldningene.

Etter dette sa TV2 seg interessert i å vise filmen i stedet for, og vi gikk igang med en fin og nokså kjapp prosess der vi redigerte filmen ned et par minutter for å tilpasse oss TV2-formatet og endret litt av musikkbruken i filmen.

Fotoarkiver til research, ikke bare til illustrasjon

Av metodiske grep vi jobbet en del med i researchfasen, vil vi gjerne trekke frem måten vi benyttet bildearkiver på i arbeidet med filmen. Vi brukte både Forsvarets Mediesenter og en del amerikanske militært eide bildebaser som research-verktøy og ikke bare til å finne illustrasjoner.

Bildebaserne til US Navy og US Army inneholder ofte gode, presise bildetekster og mange stikkord om bildene. De er flinke til å datere og navngi både folk, våpensystemer, kjøretøy og skip. Dette gjør det mulig å lete etter norske våpensystemer eller andre former for norsk medvirkning i amerikanske krigsoperasjoner gjennom rene søk i bildebaserne deres. Dette viste seg veldig nyttig i vår sammenheng.

Hos Forsvarets Mediesenter fikk vi ved en tilfeldighet tilgang til den militære utlånskatalogen. I et par uker fikk vi låne opptak gjennom numrene i denne og så gjennom masse stoff om norske militære operasjoner i utlandet. Vi var spesielt nysgjerrige på Operation Active Endeavour i Middelhavet. I en motivasjonsfilm beregnet på intern bruk i Forsvaret fant vi segmentet som vises i filmen der en fartøyssjef peker på «Faust» i bakgrunnen. Dette er det mest kjente skipet til rederiet ARC tilknyttet Wilh. Wilhelmsen, og gav oss bildebevis som knyttet sammen Sjøforsvaret og våpenfrakten til Irak-krigen. Med dette i bånd, ble det lettere å gå videre på denne saken.

Om å gå utenom

Gjennomgående i arbeidet med denne filmen, er også at vi en del ganger møtte stengte dører hos norske aktører. Vi fikk nei til noen intervjuobjekter, vi fikk avslag på innsyn i en del dokumenter og vi ble nektet å filme en del steder vi gjerne skulle ha kommet oss inn. Vi løste en del av disse problemene ved å «gå rundt». Særlig gjaldt dette saker der vi visste fra anonyme kilder at det finnes mer å hente, men der vi likevel trengte nye, åpne kilder for å tørre å publisere materialet.

En slik episode gjaldt saken med hvordan Sjøforsvaret eskortert amerikansk og britisk krigsmateriell på vei mot Irak. Vi visste veldig tidlig at dette var tilfelle. Men Sjøforsvaret ville ikke si det rett ut, og ingen av de ansvarlige politikerne ville la seg intervju. Vi gjorde et filmet intervju med sjefen for de danske båtene av flyvefisker-klassen som stod under norsk kommando i Middelhavet, og fant en rekke skriftlige danske og amerikanske kilder for å underbygge saken vår. Åpne, norske skriftlige kilder på dette var det lite av.

Et annet eksempel var saken med ARTHUR-radarene som ble utlånt til Irak-krigen. Her visste vi at radaren var utviklet i samarbeid mellom det norske og det svenske forsvaret, og med konsernet Ericsson i begge land. Innledningsvis var litt av historien

kjent fra VG og Dagbladet og en liten sak Tarjei skrev i Klassekampen tilbake i 2003. Men vi ante at historien var mye mer alvorlig enn det som hadde kommet frem, og det lite å hente fra norske kilder. Forsvarssjef Sverre Diesen gav ikke noe intervju om saken, Ericsson-konsernet besvarte bare noen få av spørsmålene våre, og da per epost. Og som ellers ville ingen av de ansvarlige politikerne stille opp og si noe om saken. Løsningen ble å oppspore kilder i det svenske artillerist-miljøet. I utdannelsen til nye, svenske artillerister blir det nemlig lagt vekt på hvordan ARTHUR-radaren har oppført seg de få gangene den har vært testet i kamp. Her fant vi gode kilder til ny informasjon i saken.

Vi «gikk utenom» også i sakene som handler om våpenindustrien. Når det ikke finnes en oversikt over sluttbrukere av norske våpendeler å få tak i, begynte vi arbeidet i en annen ende. Vi dro på verdens største våpenmesse, DSEi i London, og spurte de store konsernene som leverer de ferdige våpensystemene om deres samarbeid med Norge. I USA og mange andre land har man en helt annen åpenhetspraksis enn man har i Norge rundt disse tingene. Vi fikk masse informasjon fra amerikanske våpenselskaper og fra ulike deler av det amerikanske forsvaret om en rekke detaljer i filmen som vi ikke kunne få fra norske aktører.

Spørre om hjelp

Verken Tarjei eller Erling er av yrkesmessig bakgrunn eller personlig interesse spesielt bevandret i militære systemer eller i våpenteknologiske detaljer som opptok en stor del av researchen til denne filmen. Ikke er vi eksperter på Offentlighetsloven heller, som vi hadde hatt god bruk for i disse sammenhengene. Derfor var det avgjørende for oss å finne sparringpartnere underveis om vi kunne be om hjelp og innspill i researchfasen.

Spesielt til segmentet i filmen om ARTHUR-radarene som ble utlånt til Irak-krigen var dette av avgjørende betydning. Da Tarjei stod fast med denne saken våren 2005, var det et besøk hos SKUP-doktoren som gav det nødvendige puffet til å komme videre. Og helt i innspurten, da filmen var i ferd med å ferdigstilles og det manglet et vesentlig dokument, var det Presseforbundets offentlighetsutvalg som gav de utløsende grepene for å få ut dokumentene vi trengte for å komme i havn.

Vi har ellers spurt mange venner og kjente og en del folk vi ikke kjente om hjelp og råd underveis, til store og små ting. Det var nyttig både for å oppklare fakta og begrepsforståelser, og for å unngå å grave oss for langt ned i detaljer som ingen andre enn oss selv så nytten av.

Listen over dem som burde takkes er i grunnen for lang til å publisere i en metoderapport. Vi gir oss med dette.

Oslo, 3. januar 2007

Erling Borgen

Tarjei Leer-Salvesen

Vedlegg: "Et lite stykke Norge" i DVD-format

Papirer og disketter/cd-rom sendes til

SKUPs prisjury

Institutt for Journalistikk

Postboks 1432

1602 Fredrikstad

- eller på mail til Elisabeth Johansen. Elisabeth.johansen@ij.no